

fel”. Itt tudni kell, hogy a kemence szádáján felül kicsapogó meleg levegő (a leb). Megjegyzés: a lascát sirítik, nem a nyújtás szót használják. Mikor sütnék, a tészta mindig egy szoknyával kell betakarni, mert ha nem, nem kel meg. Sütés után tészta kézzel adj enni a majorságnak, ha nem, nem lesz szép bele a kenyérnek. Sütéskor sárga lábú tyúk ne menjen be oda, ahol a tészta van, mert nem kel meg a tészta. A tészta idegen ember köjje le, különben megigéződik, és nem fog sikerülni.

[RUHÁZAT]

Bár a szentléleki székely népviselet nem valami különleges, de az éghajlati viszonyokhoz való alkalmazkodást tükrözi. Éppen ezért midőn a népviselet már hanyatlóba van, szokásait ezért a következő sorokban megemlítem.

Népünk földművelő, ezért saját házánál készíti el négygyüstös gypjúposztóból ezeket: cedele, condra, daróc, melyet harisnya vagy zekeposztónak neveznek. Melyből készítetteti felsőruháit, a posztó egy sing széles, amely 62 cm.

Zeke-ujjas és férfi lájbi szövetnek jobb módúaknál gyakori a kék, inkább szederjes színű abaposztó. A katona részen való székely férfiak szürke színű, a jobbágyrészen való férfiak pedig fehér színű harisnyaposztót viselnek.

A **harisnya** testhez álló, bokáig érő posztónadrág, szártekerővel, melyből a talpaló is kitelik, felül korcos, hátul szegett, elől ellenzője van, elől és oldalt zsinórozása. Zseb nincs rajta, csak ujjában. A zsinórozás színe fekete vagy kék, a jobbágyoknak nincsen.

Posztó-ujjas, zeke-ujjas vagy kaput, rövid, csípőn alul alig érő kabát, harisnyaposztóból, melynek gallérja, ujjvégei és gomblyukai gyakran kék vagy zöld posztóval vannak szegve. Ehhez hasonló ujjas kabát szegtelenül szőttesből is készül, s ezt mint a vászonból készült firiskót a munkásnép nyáron használja, **dukkinek** is hívják, ekkor azonban ujjatlan. A zeke-posztóból készült hosszú, bokáig érő felsőkabát galléros, hátul felvágott gallérjának széléin és ujjvégein szegve kék, fekete vagy zöld posztóval van. Ha ez hátul összekapcsolóval és csuklyával is bír, **bán-bán zekének** is hívják. Formáját a határőri katonavilágban a katona kabátok után nyerte.

A **cedele**: a legegyszerűbb felsőkabát, ujjával egybeszabva, lehajló gallérja nincs, felvágása, csuklyája és derékösszehúzója nincs. Az ujjak a vál alatt toldottak, kis zsinór összekapcsolókkal. A felsőkabát térden alul le a bokáig is érhet.

A **lájbi** kék vagy fekete posztóból készül, zsinórozás és fényes gombosítás nélküli, nyakig gigombolható. Téli ruházat a **bőrös lájbi** a vagyonosabbaknál, a bőrös ujjas és a bőrös bundika.

A **kalap**, törpe fejrüsszel és nagy karimával, melyet bikkfa kalapnak is hívnak, fekete szalag van rajta. Téli főveg a fekete színű báránybőr sapka. Télen a férfiak kék s piros színű hárászból nyakravalót (sált), és **karman-tyút** viselnek. A **zsebruha** nagy formájú, kék, piros vagy tarka színű.

A férfiak varrott szimpla **csizmát**, a fiatalabbak kerek vagy száras cipőt viselnek, kapcákkal.

A fejrénépek viselete

Pendelyből, fehér kendervászon rövid ing, rövid ujjakkal, amelyet lekötnek egy rövid fehér kendervászon korcos ingaljjal, e fölé 1–3 fehér vászon szöttes rokolya, köntös vagy víganó jön. A **kikiri**, amely kendervászonból készült, meg van hasogatva piros csíkokkal és félköríves cakkos aljjal. A lányok **fersinget** viselnek, amely fehér vászon csipkealjjal van ékítve. A szötteseket a nők boltból vásárolt fejtőből, kender vagy gyapot fonállal maguk készítik. A szöttes 1–4 nyüstös, vagy 8–12-ig is lehet. Színére leggyakoribb a piros, kék és fekete. A rokolya fölé **réklit**, **viztkát** vagy **derekat**, **kurtit** viselnek, melyek szöttesből is lehetnek, legtöbb párkétből is készül, sőt posztóból. Nyáron a fiatalabbak színes ujjatlan lájbit viselnek. A rokolya fölé jár a **kötény (karinca)**, melyet csipke díszít.

A nők **csizmát** és **topányt** viselnek **istirimflivel**.

A lányok egy-két ágba fonják a hajukat, és abba kék vagy piros pántlikát fonnak, leeresztik.

Fejrevaló a **kendő**, **nagyszélű nagyruha**, a lányok és öregebbek a **csepsz**, mely a fejet felül, oldalt és hátul teljesen elfedő pártaszerű díszszel ellátott ruhanemű. A nagyruhát és az ágytakarót többen is Bukarestből szereztek be, ezért találunk török sőt kínai eredetűeket is.

Ha végigpillantunk az eredeti székely népviseleten, látjuk, hogy annak anyaga nemcsak az éghajlati és egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbb. A ruhákat a szín és forma legnagyobb egyszerűsége is jellemzi. Minden ruhát és annak anyagát minden család a saját házában és munkaerejével állította elő. Olcsó jutott hozzá, érthető, hogy kevés megterhelést okozott régebben a legnagyobb családnál is a ruházkodásra. Ezek a jó és okos szokások a székely emberek ruházkodása terén újabb időben rohamosan megváltoznak. A ruha anyagát már csak egyes helyeken tudják előállítani, de nem a régi jó minőségben, jellegzetességgel és okosság szerint. A ruha csinálásához már kevesen értenek. Elhagyják a régi formákat és az egyszerűséget, a fő dolog nem csupán a

„náj módi”, a cifrázkodás, melyet az idegen gyáripar olcsó és hitvány termékei után való esztelen kapkodás már nemcsak meghonosodott, de a székely nép elszegényedésének egyik leghatalmasabb megrontó eszközévé lett. Fájdalmas szívvel tapasztaljuk, hogy székely hímzéseinket, varrottasainkat az idő teljesen megsemmisítette, cserépfestészetünk, kályhacsempe ékítményeink, széklykapu-díszítésünk, ékített háziiparunk, bútorkészítés és más dolgaink napról-napra vesznek ki népünk életéből. Egész életmódunk, összes szokásaink megváltoztak. Eltérünk mindentől, ami ősi, eredeti, tiszta források a székely népeletnek. Maholnap pedig összes erkölcsünket is levetjük, talán éppen úgy, ahogy régi és egyszerű ruháinkat is. Bizony-bizony, ha a székely nép nem ragaszkodik híven ezeréves múltjához s annak szent hagyományaihoz, őseit jellemző tiszta és egyszerű életmódjához, ha eltérünk mindattól, ami elődeinknek kedves volt, ami azok életét színessé, hangulatossá és boldoggá tudta tenni, akkor maholnap Csaba vezér hiába keres minket itt Erdély bércei között, melyet féltett, nem fog ránk ismerni. A kozmopolitizáció és a nemzeti jelleg levetkőzése nagyobb kárt és veszedelmet jelent székely népünkre, mint a lefolyt ezer év dúló csatáinak összes pusztításai.

A kézirat végén található az 1881-ben ismert szövönök névsora: Bíró Gusztávné, Kozma Jánosné, Dénes Jánosné.